

Кундельська Ірина Сергіївна,

оперуповноважений відділу протидії організованим формам злочинності у сфері економіки управління захисту економіки в місті Києві Департаменту захисту економіки Національної поліції України

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

На сьогодні неправильність контекстуального оформлення текстів українського законодавства є досить поширеним явищем. Зрозуміло, що якщо нормативно-правовий документ не відповідає встановленим вимогам, має недоопрацьовані положення, не відповідає нормам правопису, то він втрачає свою юридичну силу, тобто припиняє своє існування так і не набравши чинності та результату, який очікується. Проте поряд з таким негативним процесом існує так звана форма боротьби. Юридична лінгвістика – нова галузь мовознавства, яка знаходиться на перетині мови та права, предметом вивчення якої є юридичний аспект. Тобто вона досліджує мовні прояви, які «самі в собі» містять елементи права, у кожному з яких можна побачити прогалини юридизації, інакше кажучи порушення мовних норм, що призводить до появи мовних помилок, заплутаності змісту, незрозумілості чи взагалі викривлення. Також у сферу юрислінгвістики входять ті закономірності мови, які підпорядковуються тексту закону, визначають його створення та застосування в юридичній практиці.

Окремі аспекти цієї галузі мовознавства вивчають такі науковці, як Ю. Ф. Прадід [1], Л. М. Пелепейченко [2], І. Б. Штерн [3], О. Ю. Діомідова [4], Н. В. Артикуца [5] та ін.

Юрислінгвістика оперує категоріями права. Це орієнтує юрислінгвістику на нормативний або іншими словами прескриптивний підхід до мовного матеріалу. Як зазначає Г. М. Яворська, «різноманітні вияви соціальної активності щодо мови та мовних проблем мають одну спільну рису – виразну нормативну або прескриптивну спрямованість. Суспільна рефлексія над мовою, на відміну від рефлексії філософської чи дескриптивно-лінгвістичної, насамперед, зацікавлена у створенні засобів соціо-нормативного регулювання мовної дійсності» [6, с. 10–11].

Предметом дослідження зарубіжних вчених є герменевтичні аспекти права й мови, зокрема стиль юридичних документів, їх прочитання та тлумачення неспеціалістами у сфері права. Особлива увага приділяється ролі перекладача в юридичних справах, оскільки саме останній є передавальною ланкою не тільки для двох мов, але й культур чи соціальних сфер.

Серед численних напрямів розвитку юридичної лінгвістики особливе місце посідає проблематика, пов'язана з дослідженням якості судової промови, тобто виступами прокурора, судді, адвоката. Досліджуються шляхи взаємодії законів загальної та галузевої риторики, ефективні методики в галузі судової експертизи і криміналістики, а також правила ведення судового розгляду, законотворчість і співвіднесеність на рівні мовної комунікації таких категорій, як влада та істина. Судова комунікація з позицій юрислінгвістики є взаємодією влади, моралі та істини [7].

Юридична лінгвістика охоплює різноманітні напрямки. Одним із таких напрямів, який почав активно використовуватися, є лінгвістична експертиза, що ставить перед собою мету – не згнатьбити, не створити непорозуміння, застерегти необережне висловлювання, оскільки слово – це основний інструмент досягнення успіху й визнання.

Лінгвістична експертиза законопроектів є надзвичайно важливим етапом законодавчої діяльності, оскільки дозволяє професіоналам юрлінгвістам-експертам надати належну оцінку усього спектру мовних засобів і прийомів законодавця з урахуванням змісту, структури і жанрової специфіки законодавчого акта, висловити свої рекомендації щодо виявлених помилок і недоліків, запропонувати оптимальні варіанти добору мовних засобів у формі редакторської правки, яка надалі узгоджується з експертами-правниками.

Лінгвістичний моніторинг сучасного українського законодавства засвідчив низку недоліків і помилок у чинних нормативно-правових актах та законопроектах. Серед них: термінологічна непорядкованість і неузгодженість; дублетність, синонімія і варіативність термінологічних одиниць у нормативному акті; семантична дифузність та неоднозначність правової норми; амфіболія, або двозначність тексту; алогізми; мовленнєва недостатність; невмотивована тавтологічність; лексична надлишковість; зміщення смислових меж; стильова невідповідність; невмотивована ускладненість синтаксичних конструкцій; порушення родовидових зв'язків між поняттями,

форм узгодження і керування; вживання запозичень замість наявного українського терміна; невиправдане калькування; розбіжності у формах однини і множини, відмінкових форм; значна кількість русизмів тощо [8].

Під особливою увагою – законодавча термінологія та законодавчі дефініції, адже від логічності й узгодженості термінологічного апарату, однозначних і вичерпних визначень основних термінів і понять, що вживаються в нормативно-правовому акті, значною мірою залежить ж його якість, так і ефективність застосування вміщених у ньому правових норм [8].

Усі виявлені в нормативно-правових текстах помилки, недоліки та стилістичні недоречності аналізуються, класифікуються, створюється типологія найбільш поширених у законодавстві мовних помилок (лексичного, семантичного, граматичного та стилістичного характеру). На основі цього розробляються методичні рекомендації щодо мовностилістичного оформлення проектів нормативно-правових актів, правила побудови законодавчих дефініцій, практичні поради щодо дотримання загальних вимог до тексту закону та національних і міжнародних термінологічних стандартів, пропонується певний алгоритм дій нормопроектувальника для розв'язання термінологічних проблем. Тому такі напрацювання разом з іншими теоретичними і прикладними дослідженнями в галузі юридичної лінгвістики, лексикографічними та практичними посібниками для вітчизняних нормопроектувальників створять необхідну науково-методологічну і довідкову базу для розроблення і впровадження в Україні лінгвістичної експертизи законопроектів.

Отже, лінгвістична експертиза – це спеціалізоване мовознавче дослідження текстових матеріалів та інших мовних об'єктів для з'ясування питань, що виникають у процесі створення чи аналізі документа. Вона встановлює різноманітний смисловий аналіз текстів, зіставляє зміст текстів з типовою реальною ситуацією, порівнює з юридичною оцінкою смислу тощо. Тому, незважаючи на дискусійність і недостатню розробленість понятійного та методологічного апарату лінгвістичної експертизи, практика вимагає її проведення в різних сферах життя. У результаті перед наукою постає завдання розроблення її основ, визначення правового статусу і внесення в реєстр основних видів експертиз Міністерства юстиції України.

Список використаних джерел

1. Прадід Ю. Ф. Юридична лінгвістика та деякі актуальні проблеми законодавчої практики / Ю. Ф. Прадід // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України. – 2002 – Вип. 1. – с. 120–126.
2. Пелепейченко Л. Н. Основи теорії мовної комунікації / Л. Н. Пелепейченко. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2007. – 130 с.
3. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник / І. Б. Штерн. – Київ : АртЕк, 1998. – с. 191–193.
4. Діомідова О.Ю. Сучасна юридична лінгвістика: перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sociolinguistics.lnu.edu.ua/ua/issues/05/03.pdf>.
5. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія : [навч. посіб.] / Н. В. Артикуца // 2-ге вид. – Київ : Стило, 2004. – 277 с.
6. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс. Мова, культура, влада / Г. М. Яворська; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – Київ : Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, 2000. – 286 с.
7. Діомідова О.Ю. Монографія / Еволюція мовного дискурсу в судових промовах видатних юристів XIX–XX ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10492/1/Diomidova_2015_mon.pdf.
8. Артикуца Н. В. Законодавчий текст як предмет лінгвістичної експертизи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2462/Artykytsa_Zakonod_tekst.pdf;jsessionid=40938F8DF8F73EB3414381B12FCA65D1?sequence=1.

Курята Катерина Леонідівна,

ад'юнкт відділу докторантури та
ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

ТЕРМІН «ХУЛІГАНСТВО»: ЕТИМОЛОГІЯ, ВИТОКИ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ

Здавна мовознавців і правознавців цікавили особливості взаємозв'язку мови і права. З процесами євроінтеграції України почали розвиватися нові засоби комунікації, а вітчизняне законодавство почало адаптуватися до вимог європейського права. Це зумовлює актуальність питання міжмовної